

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Милена Моцинова-Бръчкова

относно дисертационен труд за присъждане на
образователна и научна степен „доктор“

Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.2 Психология; Научна специалност 05.06.05 „Педагогическа и възрастова психология“

на Елефтерия Бизиу

**на тема „ХАРАКТЕРИСТИКИ НА МОТИВАЦИЯТА НА
УЧИТЕЛЯ“**

научен ръководител – **доц. д-р Мария Мутафова**
ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград, Философски факултет,
Катедра „Психология“

1. Данни за дисертанта

През 2011 г. Елефтерия Бизиу завършва бакалавърска степен в Катедра по предучилищна педагогика към Университета в Йоанина, Гърция. През 2013 г. получава магистърска степен по „Специална педагогика“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград.

От 2014 г. до сега работи като учител на деца от предучилищна възраст със специални потребности.

2. Данни за докторантурата

Докторантката е изпълнила всички изисквания и успешно е положила изпитите и необходимите докторантски минимума, заложен в индивидуалния учебен план. Не се констатира нарушение по процедурата на докторантурата, която е в съответствие с действащата нормативна база на ЮЗУ и на Закона за развитие на академичния състав в Р. България. Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от катедра „Психология“ към Философски факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград.

Докторантката е представила и три публикации по темата на дисертационния труд.

3. Данни за дисертацията

Темата на дисертационният труд е актуална и значима, тъй като образованието и възпитанието на децата със специални потребности поставя значителни предизвикателства пред учителите и добива все по-голям приоритет в съвременната образователна система. Авторката поставя във фокуса на своето научно изследване мотивацията на учителите за упражняване на учителска професия; връзката на мотивацията с личностните качества и значението, което тя има за успешната професионална реализация на учителя.

Дисертацията включва въведение, три глави, заключение, приноси и приложения. Текстът е в обем от 126 страници и включва 15 таблици и 11 фигури. Цитираната литература обхваща 98 заглавия на български и английски език.

Във въведението авторката обосновава актуалността на темата. Работата би спечелила, ако тук бъдат описани обект, предмет, цел, задачи и хипотеза на изследването.

Теоретичната обосновка на проблема е представена в **Първа глава ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТ**. Разгледан е терминът мотивация, вътрешни и външни мотиви, въздействието на мотивацията върху поведението.

Във втората част на първа глава е описана същността на мотивацията, разграничени са мотиви и инстинкти, изведена е връзката между мотивация и мобилизиране. В третата част са представени основни теории за мотивацията.

Четвъртата част разглежда връзката между мотивацията на учителите и успеха в преподаването, като са изяснени особеностите на учителската професия, мотивацията, личността и ефективността на учителя; изведени са характеристики на успешния учител.

Петата част на първа глава е посветена на професионалното удовлетворение като мотив, дадено е определение за удовлетвореност от работата. Разгледан е въпросът за „Бърнаут“ и връзката му с ефективността на учителите.

Шестата част е посветена на проблемни зони в учителската мотивация – стрес; личностни пречки, въпрепятстващи мотивацията; вътрешни бариери.

В седмата част са изведени основни характеристики на мотивацията на учителя. В осмата част се разглежда включването на деца със слухови проблеми в общообразователните училища. В девета част са описани характеристиките на успешния учител. Първа глава завършва с етични проблеми на конкретното изследване, като е посочено, че изследването е извършено със съдействието на директорите на съответните училища и самите учители, работещи с деца със специални образователни потребности.

Представеното теоретично изложение показва задълбочените познания на докторантката, както и професионалното познаване и боравене със специфичната терминология.

Във **Втора глава ПРОГРАМА ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО** са описани цел, хипотези, задачи, изследвани лица, методологически инструменти и техники за анализ.

Като **основна цел** е посочена „да се изследва структурата на кариерната мотивация на учителите, работещи с деца със специални образователни потребности, тъй като за тяхната работа е важно да се изследва и вътрешната и външната мотивация“.

Участници в изследването са 120 учители. Минималната отчетена възраст е 25 години, а максималната 58-годишна възраст. От тях 42 мъже (35%) и 78 жени (65%).

Изследването е проведено през май 2017 г. Включва учители от над 35 различни градове и села в Гърция и Кипър. Извадката има средна възраст от 41,7 години.

По отношение на професионалния опит извадката има среден обхват от 13 години. Минималният опит е 1 година, а максималният - 33 години. Повечето учители работят в училища за специално обучение на ученици (общо 63 - 52,5% от извадката); втората по големина група са тези, работещи в специални детски градини (общо 32, 26,7% от извадката). Други типове училища са специални начални училища (общо 5 - 4,2% от извадката), училища за специални увреждания (общо 15 - 12,5% от извадката) и училища за глухонеми (общо 5 - 4,2% от извадката).

Обосновани са четири хипотези:

„Хипотеза 1: Предполагаме, че съществуват значителни разлики във вътрешната и външна мотивация, както и кариерната мотивация по пол.

Хипотеза 2: Предполагаме, че съществува връзка между вътрешната и външната мотивация на учителите, работещи с деца със специални образователни потребности.

Хипотеза 3: Предполагаме, че различията между външната и вътрешна мотивация и кариерната мотивация зависят от типа училище, в което учителите работят с деца със специални образователни потребности.

Хипотеза 4: Предполагаме, че възрастта е фактор за съществуване на значителни различия във външната и вътрешна мотивация и кариерната мотивация на учителите, работещи с деца със специални образователни потребности.“

Като **основна задача** на изследването е изведена „изследване мотивацията на учителите във взаимодействието им с учениците в класната стая, техните образователни способности и компонентите на майсторството им, чертите на характера и емоционалността, обхвата и особеностите на тяхната познавателна дейност и личностни качества, необходими за учителската професия“.

Методологическият инструментариум включва: Мотивационен въпросник на Мутафова (2018) и Типове кариерна мотивация (СМТ-Q) на В. Джаноули и С. Стоянова (2014).

Докторантката показва много добри умения за планиране, организиране и провеждане на експериментално изследване.

Трета глава АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ представя статистическата обработка на данните, анализ на резултатите и изводите от експерименталното изследване.

Направена е описателна статистика за общия резултат по мотивационния въпросник. Представен е факторен анализ и матрична диаграма на разсейването за доказване конструктивната валидност на теста. Представен е анализ на надежността на резултатите, според който мотивационният въпросник показва добра вътрешна съгласуваност ($\alpha = 0,841$). Представена е статистика на айтемите чрез Алфа на Cronbach, от въпросника за мотивация.

Важна стъпка в стандартизацията на един тест е установяването на норми, поради което в таблица 6 са представени резултати за 25-ти и 75-ти процентиля, които отрязват една четвърт от най-ниските и най-високите резултати на изследваните лица.

Таблица 7 представя корелационни коефициенти между мотивационния въпросник (общ резултат и суров резултат) и резултата (суров резултат) на учителите от въпросника за кариерни мотивационни типове (СМТ-Q)

Резултатите на коефициента на Pearson и корелационния анализ показват, че няма статистически значими корелации ($p > 0,05$) между оценките на учителите от мотивационния въпросник и резултатите от въпросника за кариерни мотивационни типове (СМТ-Q) представя описателната статистика от оценките на учителите (общ резултат и сурови резултати) на въпросника за мотивационни типове за кариера (СМТ-Q).

Направен е честотен анализ на кариерните мотивационни типове. Разгледани са разликите между половете и възрастовите разлики в мотивацията и кариерните мотивационни типове, както и разликите според професионалния опит и според училището, в което работят учителите. Изведени са корелационни отношения между мотивационните кариерни типове.

Анализът на резултатите показва, че повечето изследвани лица - гръцки учители смятат за важно да получават удоволствие от работата си и да се чувстват щастливи на работното си място. Също така, те поставят личния си живот преди работата, избягват допълнителна работа и харесват работа, която им позволява достатъчно свободно време.

Малка част от изследваните учители предпочитат стабилна работа и приемат рутината в един и същи професионален ежедневен кръг. Правилата, редът и дисциплината на работното място, ги карат да се чувстват добре и защитени. Тези учители не поемат рискове и намират иновациите и промените, в работата си, за смущаващи.

Малка част от учителите предпочитат да се стремят към напредък в кариерата си.

Доказва се че, повечето учители смятат за важно да харесват колегите си и да установят приятелски отношения с тях. Освен това повечето предпочитат чести промени и поемане на риск. Те започват нови задачи с ентузиазъм, чувстват се добре в непознати ситуации и имат многообразни интереси.

Една част от учителите предпочитат да правят нещата според собственото си мнение, без да вземат в предвид очакванията на другите. Харесват независимостта и свободата на работното място и не харесват строгите правила или заповеди.

Резултатите показват, че всички изследвани лица, независимо от възрастта и училището, се стремят към социално одобрение.

Почти половината от учителите са с висока мотивация за работа, а повечето показват средно ниво на вътрешна мотивация. Освен това повечето от учителите демонстрират средно ниво и на външна мотивация на работното място.

От повдигнатите четири хипотези три са потвърдени.

Първата хипотеза относно значима разлика във вътрешната и външната мотивация и видовете кариерна мотивация при мъжете и жените учители е частично потвърдена.

Потвърдена е втората хипотеза за връзка между вътрешната и външната мотивация на учителите, работещи с деца със специални образователни потребности. Корелацията между вътрешна и външна мотивация е положителна с умерена степен на изразеност. Получените резултати потвърждават резултати от по-ранното изследване на М. Мутафова (2018).

Третата хипотеза за наличие на значителни разлики във външната и вътрешната мотивация и типовете кариерна мотивация, според училището, в което учителите, работещи с деца със специални образователни потребности, е отхвърлена. Резултатите, получени при проверката на тази хипотеза са сходни с предходни резултатите на С. Стоянова (2014), Giannouli (2014) и М. Мутафова (2018), поради което докторантката прави извода, че настоящото изследване е логично продължение на тези две предишни изследвания.

Четвъртата хипотеза за значителни различия във външната и вътрешната мотивация и типовете кариерна мотивация според възрастта на учителите, занимаващи се с деца със специални образователни потребности е частично потвърдена. Съществуват значителни различия по пол и възраст във вътрешната и външната мотивация и видовете кариерна мотивация при изследваните учители. Съществува връзка между вътрешната и външната мотивация на учителите, работещи с деца със специални образователни потребности.

Прави впечатление изключително детайлната статистическа обработка, професионалното боравене с получената богата база данни и уменията да се анализират и интерпретират получените резултати. Изследването показва необходимостта от разширяване на неговия обхват, което е основа за продължаване на изследователската работа.

4. Научно-приложни приноси на дисертационния труд:

А. Научно-теоретични приноси:

- В литературния обзор е систематизирана значителна по обем информация относно мотивите и мотивацията в психологията.
- Изведени са основните характеристики на мотивацията при учителите.
- Изготвен е оригинален дизайн на експериментално изследване.

Б. Практико-приложни приноси:

- Проведено е изследване за установяване на мотивационната система на учители, работещи с деца със специфични образователни потребности.
- Адаптиран за гръцки условия е тест за измерване на вътрешната и външна мотивация на учителите, работещи с деца със специални образователни потребности в Република Гърция.
- Резултатите от изследването са насочени към практиката с цел повишаване на мотивацията на учителите, работещи с деца със специални образователни потребности в Република Гърция.

5. Заключение: дисертационната разработка е посветена на актуален проблем. Докторантката покзва много добра теоретична подготовка и умения за организиране и провеждане на научно изследване. Професионалната обработка на получените данни е основа за извеждане на аргументирани анализи и изводи, които имат несъмнени приноси както в теоретичен, така и в практико-приложен план.

На основата на тези заключения давам своя положителен вот и предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Елефтерия Бизиу образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност 05.06.05 „Педагогическа и възрастова психология“.

09.03.2020г.

Подпис:

гр. В. Търново

(доц. д-р Милена Моцинова-Бръчкова)